

Stockholm den 24 oktober 2016

R-2016/1314

Till Justitiedepartementet

Ju2016/04647/L5

Sveriges advokatsamfund har genom remiss inkommen den 13 juli 2016 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42).

Sammanfattning

Advokatsamfundet är positivt eller har ingen erinran mot vissa av förslagen i betänkandet, medan samfundet motsätter sig vissa andra delar av förslagen, t.ex. förslaget kring ett oaktsamhetskrav avseende brottsoffrets ålder vid sexualbrott mot barn, i enlighet med vad som närmare anges i det följande.

Förslaget avseende köp av sexuell tjänst

Brottet köp av sexuell tjänst ska gradindelas

Med beaktande av att straffvärde och påföljdsval, trots den straffskärpning som gjordes år 2011 bl.a. i syfte att skapa utrymme för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet vid allvarliga fall av sexuell tjänst, enligt den i betänkandet redovisade statistiken fortfarande tycks alltför likformig, har Advokatsamfundet ingen erinran mot att på i betänkandet anförda skäl gradindela brottet köp av sexuell tjänst för att ytterligare möjliggöra en nyanserad straffmätning. Advokatsamfundet delar uppfattningen att en sådan gradindelning, genom införande av ett grovt brott, bör ske inom ramen för den redan befintliga straffskalan. Någon straffskärpning bör alltså inte komma i fråga.

Vid bedömningen om ett brott är grovt ska särskilt beaktas om brottsoffret befunnit sig i en utsatt situation eller om gärningen annars varit av hänsynslös art. Grovt brott ska t.ex. anses föreligga i fall av människohandel eller annan liknande organiserad brottslighet. Eftersom brottsoffrets utsatthet härmed kommer att spela en stor roll för bedömningen av brottet, kommer målsäganden ha särskilt stor betydelse för utredningen om brottet. Advokatsamfundet vill därför i detta sammanhang även peka på behovet att i erforderlig utsträckning förordna målsägandebiträden. Att brottsoffer i erforderlig utsträckning biträds under förundersökning och rättsprocess är en förutsättning för att upprätthålla kravet på rättssäkerhet och en rättvis rättegång.

Dubbel straffbarhet

Advokatsamfundet instämmer i bedömningen att ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet för köp av sexuell tjänst inte bör införas och de skäl som anförs för detta. Advokatsamfundet har därför inga synpunkter på utformningen av det lagförslag om ett sådant undantag som utredningen, enligt sina direktiv, alternativt ändå lägger fram.

Förslaget avseende köp av sexuell handling av barn

Advokatsamfundet, som i sig inte har någon erinran mot att brottet benämns ”utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling”, delar uppfattningen att det är av central betydelse att skydda barn och ungdomar från att dras in i prostitution. Det kan dock konstateras att utnyttjande av barn och ungdomar genom köp av sexuella handlingar redan i dag är kriminaliserat och att brottet, genom en straffskärpning år 2005, har ett maximistraff om fängelse två år. Genom denna tidigare straffskärpning markerades att köp av sexuella handlingar av barn generellt har ett högre straffvärde än motsvarande gärningar som riktar sig mot vuxna personer. Även om gällande straffskala ger utrymme för nyanserade bedömningar av straffvärdet, delar emellertid Advokatsamfundet uppfattningen att vissa ytterligare åtgärder i vissa avseenden bör vidtas för att markera samhällets syn på allvaret i brott som innefattar sexuella handlingar mot barn.

Utformningen av straffskalan för utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling

Advokatsamfundet har ingen erinran mot att böter inte längre ska finnas med i straffskalan för brottet. Detta bör generellt sett leda till en strängare bedömning av brottets straffvärde. Advokatsamfundet delar beträffande denna typ av brott uppfattningen att en straffskärpning i fråga om minimistraffet av bland annat normativa skäl är eftersträvänsvärt.

Advokatsamfundet anser dock att det saknas behov av att förändra straffskalorna för brottet på sätt som föreslås i betänkandet. Redan i dag gällande straffskala ger utrymme för sådana nyanserade bedömningar av straffvärdet som förslaget syftar till. Advokatsamfundet vill i sammanhanget även peka på att det saknas empiriskt stöd för att skärpta straff generellt sett skulle leda till minskad brottslighet.

Vid en föreslagen gradindelning av brottet torde det ändå vara ofrånkomligt att straffskalan differentieras. Advokatsamfundet har, som framgår nedan, ingen erinran mot en sådan gradindelning. Det nya straffmaximum som nu föreslås, medför emellertid en alltför kraftig straffskärpning. Det är svårt att se i vilka situationer den övre delen av straffskalan ska kunna tillämpas, utan att det samtidigt också kan dömas för konkurrerande sexualbrott med strängare straffskalor. Även med en mindre straffskärpning kan principen om proportionalitet mellan brott och straff upprätthållas.

Brottet köp av sexuell handling av barn ska gradindelas

Advokatsamfundet har ingen erinran mot att brottet gradindelas. Med detta skapas förutsättningar för att vid allvarliga fall av köp av sexuell handling av barn kunna göra mer nyanserade bedömningar av straffvärdet.

Förslaget om ett oaktsamhetskrav för gärningsmän beträffande brottsoffers ålder vid sexualbrott mot barn

En ny utformning av oaktsamhetsbestämmelsen i 6 kap. 13 § BrB

Advokatsamfundet avstyrker förslaget till ny utformning av oaktsamhetsbestämmelsen i 6 kap. 13 § brottsbalken (BrB).

Genom att på det föreslagna sättet skärpa kravet på aktsamhet uppstår en betydande risk för en brottspresumption och att en förklaringsbörda hamnar på den tilltalade, vilket innebär att han eller hon i realiteten måste excuplera sig för att slippa ansvar. Härigenom skulle åklagaren ges en bevislättning, vilket självfallet inte skulle vara acceptabelt från ett rättssäkerhetsperspektiv, eftersom åklagaren enligt grundläggande straffrättsliga principer har den fulla bevisbördan för att brott har begåtts. Det ska i sammanhanget också framhållas att bestämmelsen i 6 kap. 13 § BrB i vissa fall kan leda till ansvar för brott med mycket höga straffsatser, som mest fängelse 10 år. Till detta kommer att en oaktsamhetsregel redan i dag finns. Ytterligare bevislättningar i fråga om den tilltalades uppsåt medför ökad risk att oskyldiga personer döms, i vissa fall med långa fängelsestraff som följd.

Advokatsamfundet instämmer i och för sig i slutsatsen att domstolarna gör alltför olika bedömningar av gränsen mot straffbar oaktsamhet. Detta är något som också framgår av den praxisgenomgång som redovisas i betänkandet. Advokatsamfundet är emellertid av uppfattningen att det är domstolarnas uppgift att skapa en enhetlig praxis och ansvara för att lika fall bedöms lika. Detta är inte en uppgift för lagstiftaren.

I detta sammanhang bör även beaktas att det i 2014 års Sexualbrottskommittés betänkande Ett starkare skydd för den sexuella integriteten (SOU 2016:60) lämnats förslag som kan påverka bedömningen av köp av sexuella tjänster. I vissa fall kommer dessa kunna betraktas som sexuella övergrepp och därmed leda till stränga straff.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg